

Autoconducerea și optimizarea funcționării subsistemelor economice

Daniel Daianu

Institutul Central de Cercetări Economice

Orice sistem sau subsistem social-economic își definește propria „funcție de preferință” (*FP*), în raport cu care își modelează și dirijează activitatea în vederea atingerii obiectivelor propuse. În cele ce urmează, ne propunem ca, relevând existența funcțiilor de preferință la diferite niveluri ale ansamblului societal, cu particularitățile izvorâte din caracterul individual, de grup sau global al acestora, să facem o evaluare a tentativei neoclasice (bergsoniene) și a unor modalități actuale de explicare și ilustrare a funcțiilor de preferință. Abordând „teorema imposibilității” a lui Arrow, subliniem circumstanțe care, în societatea socialistă, facilitează existența criteriului de alegere a unei *FP* sociale: 1. autenticitatea majorității, și 2. gradul de socializare și de omogenizare în apreciere.

Vom evidenția în mod deosebit funcția la nivelul subsistemului (unității productive) și a avantajelor conferite, în această direcție, de introducerea noului mecanism economico-financiar. Relaționat, elaborăm pe marginea problematicii deciziei, argumentând totodată, că raționalitatea comportamentală a întreprinderii socialiste, în condițiile noului mecanism, reclamă, ca funcție-scop, acoperirea cheltuielilor din venituri și maximizarea beneficiului. În final, ne ocupăm de „frontierele” democrației economice în raport cu dezirabilitatea creșterii fiabilității macrosistemului; a distribuției echitabile și normale a competențelor decizionale, contradicțiile generatoare de schimbări în cadrul sistemului, din perspectiva noului mecanism economico-financiar.

I

Fie că sint manifeste sau latente, preferințele individuale, de grup sau la nivel societal, există și influențează decisiv (determină) evoluția proceselor social-economice. Relația causal-dialectică dintre ele și dinamica economiei a fost sesizată de mai mult timp de către economiști, care au încercat pătrunderea analitică și teoretizarea fenomenului.

Tocmai datorită acestei înclinații a științei economice pentru un câmp de investigație, relativ esoteric, putem vorbi astăzi și utiliza noțiuni ca *FP*, *ordonare a preferințelor*, *funcție de utilitate*. Indiferent de suport,

mesajul noțiunilor este identic — sau aproape —, semnificând maniera în care omul, grupul sau societatea își raționalizează opțiunile în raport de nevoi și resurse. Acceptând structurarea ierarhică a sistemului economic, putem spune că fiecare nivel al acestuia își definește o *FP* proprie, care devine funcție-scop, criteriu de apreciere a rezultatelor și „patrimoniul de preferințe” ce urmează să fie negociat, armonizat cu seturile de preferințe ale celorlalte niveluri similare și admis de sistemul înglobator. Subliniem, deci, cele două dimensiuni ale *FP*, cea pozitivă și cea normativă. Este de la sine înțeles că dinamica preferințelor înăuntrul unui sistem este supusă unor restricții de ordin structural, precum și limitelor impuse de resursele materiale și repertoriul tehnologic existente. Formarea lui *FP* la nivel societal este rezultatul unui foarte complex proces de negocieri și armonizări la toate nivelurile, implicând renunțări și consensuri care urmăresc maximizarea utilității (bunăstării) generale — a funcției-scop a sistemului.

Dacă definirea lui *FP* individuale este o sarcină ușoară având în vedere reflectarea ei nemijlocită în comportamentul cotidian al individului, lucrurile se complică în mod progresiv pe măsură ce urcăm eșaloanele sistemului. Nici nu este de mirare că tentativele de operaționalizare a câștigurilor de natură teoretică, în acest domeniu al științei economice, nu s-au dovedit prea fructuoase, iar construcțiile funcțiilor-obiectiv au fost lipsite de cantitatea minimă de relevanță practică.

Pentru economiștii burghezi, ceea ce a provocat numeroase controverse, în acest sens, a fost și este încă posibilitatea găsirii criteriilor pentru alegerea funcției-scop, în condițiile în care alocarea factorilor de producție nu este acompaniată de justiția distribuției veniturilor, interesele grupurilor (claselor) sociale fiind într-o permanentă stare conflictuală. Și din această perspectivă trebuie privită superioritatea modului de producție și consum socialist, care tranșează de o manieră profund umană și într-un spirit cât mai justiciar problema participării la formarea și utilizarea venitului social, consensul și armonizarea intereselor dovedindu-se mult mai ușor de realizat.

Bergson¹ a fost cel care a formalizat, într-o viziune neoclasică, *FP* socială, urmînd succesiunea de judecăți specifică lui Marshall. La Bergson, funcția la nivel societal este o reflexie a ordonării preferințelor individuale. Astfel, dacă $U^j = (q_1^j, \dots, q_i^j, \dots, q_m^j)$ denotă *FP* a individului în care q_i^j reprezintă cantitatea din produsul i alocată lui j , funcția bergsoniană devine: $W = w(U^1, \dots, U^j, \dots, U^n) = (q_1^1, \dots, q_i^1, \dots, q_m^1, \dots, q_1^n, \dots, q_i^n, \dots, q_m^n)$. La vremea respectivă și mai târziu, aprecierea la adresa acestei expresii a demonstrat o insatisfacție unanimă față de caracterul ei pur teoretic, remarcîndu-se, îndeosebi, lipsa „arbitrilor sociali” care să judece din punct de vedere etic consensurile și compromisurile necesare. Semnificația funcției este următoarea: dacă o anumită combinație q_i^j , să spunem O_1 este preferată de cel puțin o persoană în raport cu o altă combinație O_2 , fără ca O_2 să fie preferat lui O_1 de vreo altă persoană, putem considera O_1 ca alternativă favorabilă din punct de vedere social.

Marea hibă a desenului neoclasic constă în nespecificarea criteriului de alegere a funcției de preferință socială. Dealtfel, dacă analizăm cu

¹ A. Bergson, *Essays in Normative Economics*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1966, p. 27—49.

atenție echilibrul paretian, observăm nedeterminabilitatea locusului de stabilizare a distribuției utilității (consumului). Pentru că dacă se indică un model de alocare a resurselor care să maximizeze producția și se subliniază necesitatea egalității între rata extremală de transformare — între bunuri — și raporturile marginale de substituție a factorilor și produselor, nu se decide în nici-un fel modul de distribuire a venitului social. După cum observa L. Stoleru, „piața pare să rezolve problemele legate de producție și schimb, dar nu și repartizarea venitului total”².

„Teorema imposibilității” a lui Arrow cu cele patru postulate ale sale — a) raționalitatea colectivității; b) principiul paretian; c) independența alternativelor irelevante; d) democrația în exprimarea preferințelor — a creat o breșă în perimetrul argumentațiilor privind definirea *FP* la nivel societal (*n.a.* — în economia capitalistă), fiind de opinia că nu se poate identifica o asemenea funcție datorită lipsei unui criteriu de alegere. Deși axiomatica lui Arrow³ a fost îmbrățișată de numeroși economiști burghezi, problema a rămas și rămâne în continuare deschisă, în ultimii ani apărind o serie de păreri noi referitoare la „necesitatea” de a respecta toate condițiile impuse de economistul american în vederea alegerii funcției-obiectiv⁴.

Viața a evidențiat în același timp, însă, un număr de criterii pe baza cărora grupurile și ansamblurile societale (națiunile) își stabilesc funcțiile-scop. În fond, nimic nu are mai mult succes decât succesul însuși; un adevăr pe care decidenții îl cunosc bine din experiența proprie și a altora. Astfel se explică de ce, în permanență, sint experimentate și perfecționate sisteme de conducere și organizare care sint mai eficace, de ce se includ în proiecte obiective care suplimentează satisfacția generală; bineînțeles, în cadrul concret al raporturilor sociale prevalente, cu limitele obiective determinate de acestea. „Planificarea la două niveluri” propusă de Kornai și Liptak⁵ nu constituie decât o dovadă elocventă a puseului de mare forță pe care îl reprezintă „potențialul de rezolvare în acțiune”. Modificările în funcția-obiectiv socială vor fi efectuate atunci cînd transformări ale mecanismelor economice aduc cu sine creșteri ale utilității atît la nivel societal, cît și pentru fiecare individ în parte.

În continuare, avansăm două ipoteze care, după părerea noastră, modifică substanțial primul postulat al lui Arrow — raționalitatea colectivității —, oferind puncte de sprijin în plus privind tentativele de alegere a funcției-scop. Amintim că, în conformitate cu această condiție care prezumează ordonarea tranzitivă a preferințelor, *FP* socială atasează valori numerice superioare alternativelor preferate. Adică, dacă O_j este preferat lui O_k , acest lucru se va reflecta în $W_j = w(O_j) > W_k = w(O_k)$. Arrow demonstrează cum, în situații dintre cele mai simple — votul majorității — se ajunge în mod inevitabil la un punct mort, alegerea devenind imposibilă. Exemplul frecvent utilizat pentru evidențierea impasului este următorul:

² *Economic Equilibrium and Growth*, North-Holland, Amsterdam, 1975, p. 12.

³ K. Arrow, *Social Choice and Individual Value*, N.Y. John Wiley, 1951.

⁴ Vezi G. Tullock, *The General Irrelevance of the General Impossibility Theorem*, „Quarterly Journal of Economics”, nr. 2, 1967; și J. Coleman, *The Possibility of a Social Welfare Function*, „American Economic Review”, nr. 5, 1966.

⁵ I. Kornai și T. Liptak, *Twolevel planning*, „Econometrica”, nr. 33, 1965.

avem trei alternative O_1, O_2, O_3 . Presupunem că pentru o treime din populație, $O_1 \varepsilon O_2$ (O_1 preferat lui O_2), $O_2 \varepsilon O_3$; pentru o altă treime, $O_3 \varepsilon O_1$ și $O_1 \varepsilon O_2$. În sfârșit, pentru ultima treime, $O_2 \varepsilon O_3$ și $O_3 \varepsilon O_1$. În aceste condiții, observăm că aplicarea regulii majorității nu permite ordonarea tranzitivă a alternativelor. Opinia noastră este că postulatul prim al lui Arrow este extrem de restrictiv și departe de maniera de reglementare, armonizare a funcțiilor individuale și de grup la nivel societal. În plus, nu se ține seama de modul fundamental diferit de manifestare a *FP* într-o societate care a eliminat proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. Și cînd afirmăm aceasta avem în vedere următoarele :

a. Există bunuri care prin caracterul lor „colectiv” (public) sînt consumate sau slujesc tuturor cetățenilor, existența lor nefiind pusă sub semnul întrebării. Între acestea se includ stabilimentele culturale și sportive, școlile, spitalele, drumurile, podurile etc. ;

b. Există bunuri — „stări ale sistemului societal” — care prin reziliența lor asigură capacitatea de preservare a utilității la nivel național. Este vorba de „securitatea națională” (echivalată cu potențialul de ripostă la amenințări din afară), „conștiința unității în aspirații și acțiune” (osmoza), „nivelul moral” etc. ;

c. Există bunurile „agregate” a căror creștere sau descreștere afectează în mod pozitiv și, respectiv, negativ bunăstarea socială. Amintim în acest sens venitul național, fondul de consum etc. ;

d. Sistemul de valori și etica socială ierarhizează în mare măsură produsele muncii, dintre acestea, unele bucurîndu-se de apreciere unanimă, atît pe verticală cît și orizontală.

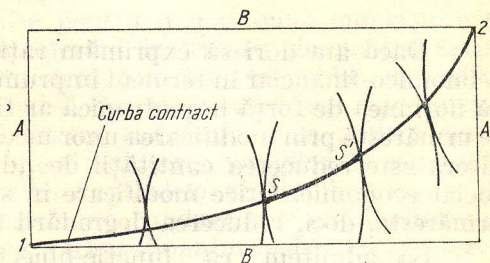
Prezența celor patru categorii de bunuri în cadrul complexului național determină apariția „majorității autentice” care, prin mărimea sa, componența relativ stabilă și comportamentul univoc, influențează în mod decisiv orientarea preferințelor sociale. Se cuvine să mai spunem că toate bunurile menționate mai sus se bucură de un grad de socializare și acceptabilitate care facilitează mult raționalizarea alegerii funcției-obiectiv la nivel societal. Aceste două concepte — „majoritate autentică” și „grad de socializare și omogenizare în apreciere” — schimbă radical datele problemei, atît în privința alegerii funcției-obiectiv, cît și a posibilităților de determinare a distribuției echitabile a veniturilor (utilităților). Pentru ilustrarea acestei ultime aserțiuni, ne vom folosi de o construcție grafică mult simplificată, dar pertinentă.

Mai jos prezentăm cadrul Edgeworth-Bowley al distribuției utilității între doi consumatori, în condițiile utilizării eficiente a resurselor. Dacă cei doi consumatori și, în același timp, producători, au de ales între două activități — *A* și *B* — în condiții de echilibru paretian, curba-contract a distribuției activităților (utilităților) va fi determinată de totalitatea punctelor în care cele două rate extremale de substituție sînt egale (fig. 1).

În lipsă precizărilor făcute atunci cînd s-a analizat postulatul patru al teoremei lui Arrow, locusul distribuției utilității sociale, în condiții de alocare eficientă a resurselor, nu este determinat (se poate stabili pe toată lungimea curbei-contract). În schimb, introducînd în examinarea noastră bunurile care se bucură de „grad ridicat de socializare și omogenizare în apreciere” și „majoritatea autentică”, observăm cum curba-contract se

transformă într-un segment redus, SS' , înăuntrul căruia se va stabiliza punctul de echilibru. Putem trage concluzia importantă că, în măsura în care societatea reușește să-și instituie mecanisme de luare a deciziei bazate pe consens, armonizarea intereselor și minimizarea renunțărilor, tendința de micșorare a segmentului va fi mai accentuată. Iar probabilitatea exis-

Fig. nr. 1 — Cutia Edgeworth-Bawley a distribuției utilității între consumatorul 1 și consumatorul 2.

tenței unor asemenea mecanisme este cu atât mai mare, cu cât cele două ipoteze avansate sînt mai caracteristice proceselor de opțiune la nivel societal.

Distribuția echitabilă a venitului social determină o creștere puternică a utilității sociale, introducînd în societate spiritul justițiar care, numai el, poate salvarda pe termen lung integritatea ansamblului de relații de producție, de schimb și de consum. Rezultă ca un corolar că bunăstarea generală crește direct proporțional și este condiționată de măsura în care fiecare FP se regăsește, se identifică cu funcția-scop socială.

II

Problema definirii funcției-obiectiv la nivel de grup și societal, în cadrul economiei socialiste, prezintă particularități izvorite din caracterul social al proprietății asupra mijloacele de producție, modelul socialist de distribuire a veniturilor și procesele decizionale specifice. Dezvoltarea democratismului economic a reprezentat și reprezintă o condiție esențială pentru progresul multilateral al societății socialiste, mai cu seamă atunci cînd acesta capătă accente, prin excelență, intensive, laturile de ordin calitativ înscriindu-se ca traiecte de coordonare a funcției-obiectiv.

Economia bazată pe planul unic nu recurge la serviciile „cutiei negre” pentru a-și defini propria funcție-scop. Fie că este vorba de maximizarea beneficiului sau a produsului final, în socialism, „criteriul de optimizare a economiei naționale trebuie să reflecte atât interesele producătorului, cât și ale consumatorului, deoarece aceștia nu sînt decît o dublă ipostază a unuia și aceluiași subiect economic”⁶. În plus, se impune cu maximă stringență „asigurarea optimelor parțiale la toate subsistemele. concomitent cu realizarea celui global”⁷. Societatea va fi cu atât mai puternică cu cât fiecare componentă a structurii sale productive va fi capabilă să tră-

⁶ M. Horowitz, *Modelul economic optim*, București, Edit. Academiei, 1970, p. 89.

⁷ A. Iancu, *Eficiența economică maximă*, București, Edit. politică, 1972, p. 26.

iască și să se dezvolte fără a reclama ajutor și subvenție de la omoloagele sale. Tocmai în acest mod profund trebuie interpretată acțiunea de implementare în țara noastră a noului mecanism economico-financiar.

III

Dacă am dori să exprimăm rațiunea introducerii noului mecanism economico-financiar în termeni împrumutați teoriei termodinamicii, credem că noțiunea de forță negentropică ar fi cea mai potrivită. În fond, ceea ce se urmărește prin modificarea unor mecanisme și structuri și perfecționarea altora este reducerea cantității de „dezorganizare” în cadrul sistemului social economic. Orice modificare în sistemul de organizare și conducere urmărește, deci, reducerea degradării entropice, prevenirea altora.

Să admitem ca funcție-obiectiv la nivel societal: $F(x) = \sum_i^k \sum_j^q r_i F_{ij}(x_j)$, în care r_i este ponderea efectului i al politicii economice, $F_{ij}(x_j)$, cantitatea de activitate j care contribuie la producerea efectului i . O exprimare grafică mult simplificată este curba posibilităților de efectuare a două efecte economice, A și B (fig. 2).

După cum se poate observa pe grafic, există o porțiune-rezervă înăuntrul frontierei, care ar putea fi atinsă dacă toți agenții economici și-ar realiza optimele parțiale, iar alocarea resurselor la scara sistemului global s-ar face în condiții de maximă eficiență. Realitatea indică faptul că, printr-o „tatonare” continuă, subsistemele se apropie de optimele parțiale absolute — fără a le atinge însă vreodată —, afectînd automat și optimul global. Este evident că atingerea stării de optim global absolut este un obiectiv aflat la „finele unui drum infinit”; ceea ce nu exclude permanentele căutări pentru ameliorarea activității fiecărui subsistem în parte. Mișcarea retroactivă componentă-sistem, în circumstanțele noului mecanism, este constituită — în viziunea noastră — din următoarele principale secvențe :

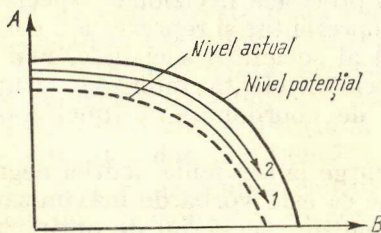

Fig. nr. 2 — Curba posibilităților de efectuare a două efecte economice (A și B).

a. Fiecare subsistem va căuta să urce pe curba optimului parțial propriu, să-și utilizeze cât mai rațional resursele materiale și umane pe care le are la dispoziție; altminteri va fi eliminat dintr-o competiție care nu admite participanți ce consumă mai mult decât produc. Efectul va fi deplasarea curbei reale (actuale) a posibilităților de producție, fără a se depăși limita intangibilă reprezentată de optimul global absolut; se va produce deplasarea către pragul superior 1;

b. Eliminarea „incapabililor” va determina o realocare parțială a resurselor în interiorul spațiului economic național;

e. În cadrul noului ambient — după realocare —, fiecare subsistem va căuta să-și depășească condiția, să realizeze un nou optim, revendicat de modificarea mediului economic înconjurător.

Prin schimbările succesive ale lui r_i și $F_{ij}(x_{ij})$, $F(x)$ va crește continuu. Se cuvine să adăugăm că nivelul 2 este atins după terminarea secvenței c , cînd subsistemul se va fi adaptat la noul ambient.

Noul mecanism creează premise pentru o mai bună cunoaștere și urmărire a dinamicii nevoii sociale, oferind instrumentele pentru satisfacerea mai adecvată a acesteia. Subsistemul devine mai mobil, mai competent, mai responsabil, fiind în măsură să-și definească mai clar funcția de preferință. Totodată, crește fiabilitatea sistemului prin multiplicarea contactelor paralele⁸ dintre subsisteme și reducerea verigilor de comandă. Diversificarea și intensificarea contactelor paralele vor implica mai mult și mai decisiv subsistemele în procesele de conducere a metabolismului „întregului”. Funcțiile de autoconducere și autofinanțare solicită și „trezesc” din inerție părți ale aparatului productiv care nu doreau sau nu știau să fructifice cadrul democratismului economic aflat în constantă evoluție ascendentă.

Accelerarea transmiterii informației prin circuitele sistemului este completată de extinderea și intensificarea dialogului între niveluri, între care se produce o mai rațională distribuire a competențelor decizionale; fără ca prin aceasta să fie afectată triunghiularitatea sistemului decizional, gradul de determinabilitate a deciziilor agregate⁹. Tripticul geometric este susținut de triunghiul funcțiilor-obiectiv (FP) a cărui existență piramidală este facilitată de tendința de omogenizare social-economică a societății. Aceasta din urmă nu semnifică însă uniformizare în alegeri ci mai mult consens, armonie și cît mai puține compromisuri impuse pe cale ierarhică. Se poate spune că noul mecanism a făcut trecerea la un alt triunghi decizional, pas revendicat de noul context economic al societății românești.

Dialectica dezvoltării intereselor personale, de grup și la nivel societal, în condițiile noului mecanism, blochează canalele de dispersie a preferințelor componentelor structurii în raport cu funcția-scop socială, diminuînd probabilitatea de creștere a stării de nonidentitate între funcții. La nivelul cel mai de jos — al individului —, se produce o deplasare către exterior a liniei bugetului personal (prin legarea mai strînsă a remunerării de contribuția efectivă proprie) care va avea două consecințe asupra comportamentului său: va fi cointerestat să muncească mai bine, să producă mai mult; va cumpăra mai mult, aducîndu-și astfel contribuția la modificarea — deplasarea — funcției-obiectiv a întreprinderilor a căror produse le consumă. La nivel societal, rezultanta va justifica pe deplin acțiunea de comensurare și răsplătire echitabilă a muncii fiecăruia. În figura nr. 3 se poate vedea cum deplasarea liniei bugetului (II') conduce la atingerea unei curbe de indiferență superioare.

La nivelul sistemului global, distribuirea mai justă a venitului social, urmărirea și satisfacerea mai adecvată a nevoii sociale, implicit deci, producerea de deplasări ale funcțiilor-scop ale subsistemelor determină miș-

⁸ E. Dobrescu, *Optimul economiei socialiste*, Edit. politică, 1976, p. 380.

⁹ *Ibidem*, p. 385.

careia opțiunii sociale către punctul în care utilitatea generală este maximă. Privind problema legării veniturilor individuale de rezultatele muncii, revelatoare este opinia conform căreia nu întâmplător, acolo unde se constată indisciplina în masă, lipsă de interes pentru calitate, pentru productivitatea muncii, pentru reducerea costurilor, pentru respectarea programului de

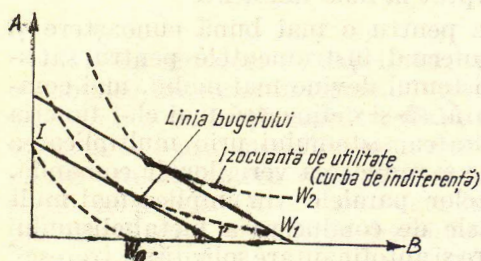

Fig. nr. 3 — Distribuția bugetului între A și B pentru maximizarea utilității.

producție, se constată și încălcarea cerințelor obiective ale repartitiei după muncă¹⁰. Am spune noi mai succint, acolo unde este luată în atenție în insuficientă măsură, funcția de preferință individuală.

IV

Implicații la nivel microeconomic ale noului mecanism economico-financiar, în mare parte, pot fi deduse și din analiza noastră anterioară. În cele ce urmează, dorim numai să accentuăm anumite aspecte care ni se par relevante în privința modificării *FP* a subsistemului și a comportamentului lui economic în raport cu ambientul în care își desfășoară activitatea. Se cere din partea întreprinderii însușirea unui veritabil raționalism economic care să-i asigure viabilitatea într-un mediu competițional din ce în ce mai dinamic, cu multe variabile incerte. Ceea ce lipsea întreprinderii, pentru a răspunde în mod activ și eficace la solicitările mediului, era mecanismul adecvat de autoreglare care, în noile circumstanțe, este întru chipat de activitatea subsumată noțiunilor de *autoconducere*, *autofinanțare* și *autogestiune*. Acest mecanism de autoreglare poate, în actuala problematică economică românească, să asigure legături mai trainice între cele trei categorii mari de preferințe, să le armonizeze. În plus, el oferă subsistemelor posibilități mult mai mari de a participa activ la luarea deciziilor de interes general¹¹.

Dacă într-o economie centralizată excesiv, în care comenzile sociale sînt purtate de directivele organului central, *FP* poate fi reprezentată de maximizarea producției globale, complexitatea și intensitatea vieții economice de azi dinăuntrul spațiului românesc transformă în mod fundamental

¹⁰ N.N. Constantinescu, *Problema contradicției în economia socialistă*, București, Edit. politică, 1973, p. 174.

¹¹ După cum spune E. Dobrescu: „cu cât condițiile de activitate ale subsistemelor aproprie optimele microeconomice (*nn - FP*) de cel macroeconomic, cu atât poate fi lărgită competența decizională a subsistemelor”, prin evitarea stării de „disociere a deciziei de execuție” (*Op. cit.*, p. 386). Pentru o analiză edificatoare a problemei „disocierii”, vezi și E. Kardelj, *Autoconducerea și proprietatea socială*, București, Edit. politică, 1977, p. 14.

funcția-scop a întreprinderii. Obținerea de beneficiu constituie interesul obiectiv al unității întemeiate pe gestiune economică¹². Prin urmare, „ori de câte ori partea care rămâne unității economice nu satisface interesele acesteia, se observă la ea tendința de scădere a elanului în lupta pentru eficiență”¹³. Considerăm că acesta este motivul principal pentru care noul mecanism instituie o distribuție schimbată a beneficiului.

Formalizat, fenomenul poate fi ilustrat și astfel: notăm cu dB beneficiul adițional lăsat întreprinderii, cu $df(B)$ creșterea venitului net total al întreprinderii — rezultat al efectului multiplicator al părții de beneficiu adițional —, cu T , sistemul de impunere fiscală asupra venitului net al întreprinderii. Transferul de beneficiu de la sistem la subsistem va avea loc dacă $[df(B) - dB] \rightarrow \max$, și $T[f(B) + df(B)] > T[f(B)]$. Luându-se în considerație o anumită perioadă (S), formulele devin¹⁴:

$$\int_0^S d[f(B(t)) - B(t)] dt \rightarrow \max, \text{ și } T \left[\int_0^S (f(B(t)) + df(B(t)) dt) \right] > > T \left[\int_0^S f(B(t)) dt \right].$$

În aceste condiții, câștigă atât sistemul cât și subsistemul. Distribuția optimă a beneficiului este reprezentată în fig. 4. După cum se poate observa, punctul E , de echilibru, semnifică nivelul de impunere fiscală la care sistemul obține maximum de venit. În afara acestui punct (E), mișcarea în sus sau în jos a nivelului de prelevare va reduce volumul transferului de venit de la subsistem, la sistem. Desigur că, în anumite condiții, este posibil ca, deși acest transfer să fie mai mic, creșterea totală a venitului să justifice modificarea procedurii de impunere. Acest lucru devine fezabil atunci când

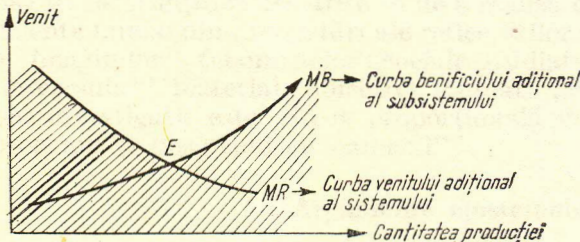

Fig. nr. 4 — Distribuția optimă a beneficiului între sistem și subsistem.

o serie de costuri (sarcini) suportate de sistem sînt transferate subsistemului; acesta din urmă posedînd resurse mai mari de acoperire a costurilor prin „cîștigul” rezultat din alocarea mai eficientă a beneficiului.

Analog se poate judeca fenomenul și în cadrul subsistemului în care transferul inițial se va face către individ, participarea acestuia la beneficii condiționînd performanța productivă a întreprinderii și mai departe, satisfacerea funcțiilor de preferință ale beneficiarilor (societatea în general).

¹² N.N. Constantinescu, *Op. cit.*, p. 178.

¹³ *Ibidem*, p. 174.

¹⁴ Pentru simplificare, nu se au în vedere „întîrzierile”.

Astfel, cu cât participarea la beneficii a lucrătorilor va fi mai consistentă și justificată din punct de vedere economic, cu atât performanța întreprinderii se va apropia mai mult de parametrii indicați de funcția-scop.

Subliniem plusul de consistență pe care îl capătă deciziile întreprinderii în condițiile autoconducerii, autogestionii și autofinanțării. Ea este în măsură să-și definească cu mai multă claritate setul de „alternative executabile”¹⁵ și să le evalueze comparativ pe baza unor analize cost-beneficiu.

Noul mecanism obligă subsistemul să aspire progresul tehnic, să țină pasul cu modificările ambientului economic și cu cele determinate de noile atribuții și competențe pe plan decizional, să-și formeze lideri cu o mentalitate economică nouă, rațională.

★

Noul mecanism economico-financiar, aplicat în mod progresiv și cu preocuparea reclamată de trecerea la un nou triunghi decizional, va avea efecte pozitive pe mai multe planuri, printre care enumerăm : amplificarea dialogului și schimbului de experiență între subsisteme ; creșterea nivelului de instruire și cultură al cetățenilor ; satisfacerea în mai bună măsură a nevoii sociale ; participarea mai activă a complexului național la circuitul mondial de valori materiale și spirituale ; va consolida, maturiza și perfecționa sistemul de relații socialiste ; va lărgi și adânci democrația economică. Prin faptul că ridică principiile autoconducerii, autogestionii și autofinanțării la dimensiune paradigmatică a raporturilor de conducere și organizare, noul mecanism creează premise favorabile pentru exprimarea mai lucidă, nonconflictuală, a funcțiilor de preferință individuale și de grup și armonizarea acestora la nivel societal.

¹⁵ J. Kornai, *Anti-equilibrium*, București, Edit. științifică, 1974, p. 148.